

Velká studie o recepci ruských dramatiků 19. století na srbské a zvláště pak na novosadské scéně tvoří druhou polovinu Kosanovičovy knihy, evidentně nesourodou s polovinou první. Dozvídáme se tu o inscenacích Puškina, Gogola, Ostrovského, Čechova, Dostojevského i Tolstého, o jejich kritickém hodnocení a významu pro srbské divadlo. Vše je tu přesně dokumentováno, i zde je uvedena srbská kritická literatura o zmíněných autorech, vcelku však je zřejmé, že

zde autor zpracoval téma zatím téměř nedotčené.

Kosanovičova kniha je opatřena rejstříky a ruským, francouzským a anglickým resumé. Je psána jasným jazykem, vyznačuje se ní autorovo neobyčejné zaujetí pro objekt svého výzkumu a je zřejmé i zaměření na potřeby studentů, jimž chce přinést mj. i jistý "návod" k přístupu badatele k zvolenému předmětu zkoumání.

Miroslav Zahradka

Nové práce Zdeňka Mathausera

Mathauser, Z.: Estetické alternativy. Jazyk vědy a jazyk poezie. GRYP, Praha 1994, 142 s.

Mathauser, Z.: Mezi filosofií a poezií. FILOSOFIA, Praha 1995, 144 s.

Čerstvý pětasedmdesátník prof. Zdeněk Mathauser (nar. 3. 6. 1920 v Rudolfově, o. České Budějovice) je autorem dvou knih studií, v nichž opět stojí na pomezí estetiky, literární vědy a filozofie. Jak znovu ukázaly jeho přednášky, které na pozvání Ústavu východoslovanských literatur a literární komparistiky přednesl v Literárněvědné společnosti na FF MU v Brně a na katedře slavistiky v FF UP v Olomouci - souběžně s tendencí k zexaktnění literární vědy, představoval Z. Mathauser její filozofickou kontemplativní část, jak se to projevuje v *Umění poezie* (1964), *Spirále poezie* (1967), v *Nepopulárních studiích* (1969) nebo v knihách pozdějších, jako jsou *Literatura a anticipácia* (1982) a *Metodologické meditace aneb Tajemství symbolu* (1989). Z. Mathauser při vši své filozofičnosti (prostějovským rodákem B. Husserlem a M. Heideggerem se zabývat vlastně nikdy nepřestal) nepatří mezi teoretiky, kteří uvažují a píšou jen v obecných pojmech. Snad

je to tím, že jeho oborem je kromě filozofie také literatura a mezi jinými i tak vzrušující jev, jako je literatura ruská. Na počátku Mathauserova uvažování stojí nečekaná myšlenka, která posunuje věci a jevy do jiného světla - řekl bych - do mlžna nebo příšeří, kde se nejprve smývají příliš ostré kontury a kde se obrazy předmětu posouvají, aby odhalily něco tušeného, ale dosud neuvědomovaného a nezformulovaného. Pak badatel sestupuje k předmětům blíže a rozhojňuje jejich množinu, uvádí nově viděné a slyšené do souvislostí. Snaží se jít s předmětem svého zájmu paralelně, neatakovat jej necitelně ze strany, nalad'uje se a čeká trpělivě na to, až mu předmět sám sdělí své tajemství nebo alespoň jeho část. Po dobrodružství myšlenky následuje barvitá fáze přibližovací, zatížená i odlehčená příklady, jimiž badatel svou myšlenku konkretizuje, precizuje. V literární vědě mezi čistými filology je hlas Zdeňka Mathausera snadno rozlišitelný a nezaměnitelný právě filozofic-

kou fundovaností. Ta se neprojevuje oslnivými exkursy, ale velmi věcně a zdánlivě jednoduše: teprve když pronikneme za hutně formulovaný soud, za plošný obraz ideje, uvidíme jako na hologramu nové krajiny myšlení, z nichž se tají dech. V *Estetických alternativách* Z. Mathauser -ám o sobě říká, že spíše důvěřuje "jiskře přeskakující nezi textem a paralelní teoretickou kontemplací nežli 'bočnímu atakování textu', jak je provádí kritika usilující především o redukci uměleckého textu na jinou významovou řadu." (*Estetické alternativy*, s. 3).

Rusistický materiál však nepřestává Z. Mathausera vzrušovat. V *Estetických alternativách* zaujme především ve studiích o ruské moderně: *Láva a tvar* (o K. Balmon-tovi), *Rytíř a keř* (A. Blok), ruském futurismu (A. Kručonych) a jevech, které směřové určení překračují (B. Pasternak, M. Cvetajevová). Umně skloubený soubor studií obsahuje práce ve dvou časových hladinách a je až překvapivé, jak se doplňují a prostupují Mathauserovy úvahy z 60., 70. a 90. let. Vedle zmíněných studií tu najdeme i obecné, pronikavé úvahy, z nichž část pochází již z 60. let, část z dnešní doby, třeba *Hrozba přelidštění* s motty z Ortegy y Gassetta a Mariny Cvetajevové, nebo o virtuóznosti a me-

tahabilitě. Ve svazku příznačně nazvaném *Mezi filosofii a poezií* si zase všimá osudů fenomenologie v Rusku, a to v ruské filozofii i umělecké tvorbě: "Ve skutečnosti se fenomenologii na půdě ruské filosofie [...] vždy poměrně dařilo [...] Ruská filosofie byla na ni připravena svým předchozím racionalistickým intuitivismem. Chceme-li však jít do větší hloubky, pak možná narazíme na dávný motiv mravní očisty, známý z klasické ruské literatury." (*Mezi filosofii a poezií*, s. 10). Typickým příkladem "mathauserovské" kontempace je podle mého soudu práce o čuvačském básníku Ajgfm, který je nejen předmětem badatelova odborného zájmu, ale také jeho přítelem - *Text a samodanost*. A stejně tak zaujme fascinující úvaha *Fenomenologie světnice* (s. 36-41). Přímo ruského materiálu se pak týká jeho práce o A. F. Losevovi *Filosof stříbrného věku*. Jména ruských filosofů, myslitelů a estetiků (L. Šestov, N. Berd'ajev, N. Losskij, G. Špet, M. Bachtin) se na stránkách jeho úvah objevují nejednou: svazek hutných studií je tak současně nenásilným, nevtrivním průvodcem po dějinách ruské filosofie, alespoň té, která byla před námi v minulosti do značné míry skrývána.

Ivo Pospíšil

Jedna historická křížovatka Ruska

Máslo, S.: Rusko na jedné z historických křížovatek. GAUDEAMUS, Hradec Králové 1995, 248 stran.

Pěknou knihu napsal královéhradecký rusista Stanislav Máslo, hutnou, faktograficky nasycenou, přehlednou, napsanou s nutným nadhledem člověka, který "má načteno" - jeho závěrečná poznámka, že kvantitativní hledisko v tomto případě není nedůležité je zcela na místě. A ještě jednu poznámku bych chtěl učinit na samém počátku: o děkabris-

tech jsem se poprvé zevrubně dověděl jako středoškolák v roce 1967 z dnes již slavné publikace *Modří husaři* - do ní S. Máslo přispěl překladatelsky i obsáhlou předmluvou. S jeho nynější "opožděnou" knihou (ona opožděnost byla způsobena jeho více než dvacetiletým umlčením) se mi tedy vrací mládí i počátky zájmu o Rusko. Po pravdě